

ПОЛИЦИЯ В БЛИЗОСТ ДО ОБЩЕСТВОТО

"Полиция в близост до обществото" е българският превод на модела Community policing. Моделът се е развил предимно в англосаксонските страни и се базира в голяма степен на социалната, нормативната и икономическата структура на тези общества. Поради това и прилагането на Community policing в различен тип организация и структура на обществените отношения трябва да стане чрез прецизно адаптиране на модела към реалностите на обстановката, в която ще се прилага.

По съществото си "Полиция в близост до обществото" представлява процес на контролирана и насочена промяна както на полицията, така и на обществото. В духа на Новия публичен мениджмънт полицейската дейност се възприема като услуга, а гражданите и техните организации като потребители на услугата. Промяната в динамиката и структурата на отношенията между полиция и общество се налагат на първо място от причини, свързани със самата полиция:

- прекалена бюрокрация на полицейската система;
- откъсване на полицията от нуждите на гражданите;
- лоша координация и дублиране на функциите на службите;
- приоритетите на полицейската работа се определят от висшестоящите звена, без да се отчитат местните потребности от сигурност;
- полицията се стреми да постигне собствени критерии за качество, обикновено в сферата на организирана и тежка престъпност и др. Тодоров и Славчев¹, (2003: стр. 6)

На второ място промяната се налага поради промяната във възприеманата роля на гражданите в страните от Западния свят. През 70-те години в САЩ и Великобритания, а впоследствие в други развити страни се разви философията на публичните услуги. Дейността на публичната администрация, в т. ч. и полицията, вече не определя нуждите от публични услуги, а предоставя онези услуги, които гражданите желаят и са склонни да финансират чрез механизмите на общественото бюджетиране. В този контекст потребностите на гражданите се превръщат в основен показател за необходимостта от дадена публична услуга и свързаната с нея административна структура, за качеството на публичните услуги и в крайна сметка за приоритетите при финансиране на нуждите от публични услуги.

Особеният характер на полицейската дейност и мисията на полицейските органи да осигуряват обществени ред налагат безусловното присъствие на държавата в тази дейност, но модела "Полицията в близост до обществото" поставя под въпрос начините за постигането на крайната цел. Основната характеристика на отричания "стар" модел на полицейската работа е реактивното действие или изчакването да се случи престъплението и концентриране на ресурсите на полицията върху разкриването на извършителя.

Като последица методите на полицията са почти изцяло насочени към разкриване на престъпленията без да се обръща голямо внимание на установяване на източниците на престъпността. Изследвания на ефикасността на полицейската работа през 60-70те години на миналия век показват, че традиционни полицейски методи са далеч по неефикасни от допусканото.

Например установен е било, че времето за пристигане на полицаи на местопрестъплението е далеч по-маловажно от склонността на гражданите да съобщят своевременно в полицията за настъпването на произшествие. В литературата могат да се намерят някои от проблемните области, които налагат промяната в начина на функциониране на полицията:

- стесняване на полицейската мисия до разкриване на престъпността;
- нарастваща културна диверсификация в обществото;
- нарастващо ниво на насилие в обществото;
- научен подход към мениджмънта, наблягащ на ефикасността повече отколкото на ефективността;
- условия на намаляващ бюджет и изискване за постигане повече резултат с по-малко ресурси;
- изолация на полицейската администрация от общността;
- загриженост за полицейската злоупотреба със сила и правата на малцинствата;
- стремеж към персонификация на публичните услуги;
- нарастваща тенденция в полицията да действа адекватно при приближаването си към обществото чрез превенция, включване в полицейската дейност и изграждане на връзки между полицията и обществото. Пиик и Гленсър (2002 стр. 23)

Очевидно не всички от тези фактори са относими към конкретната обстановка в България. За процесите на промяна на българската полиция играят роля и специфични фактори като процеса на промяна на ролята на полицията от тоталитарно към демократично общество, икономическата среда в последните години, разрастването на организираната престъпност и свързаното с това обществено мнение, персонални промени и пр.

Философията на "Полицията в близост до обществото" се крепи върху две основни отправни точки: проактивност и решаване на проблеми.

Проактивността се изразява в концентриране върху премахване на източниците на престъпността като не по-малко значима дейност от разкриването на извършените престъпления. Логиката на отправната точка е, че обществото ще бъде много по-добре ако престъпления не се случват, отколкото ако извършените престъпления биват разкривани и извършителите им санкционирани. Преведена на "нормален" език проактивността означава, че полицейските служители не чакат в кабинетите си да дойде пострадалия от престъпление, за да подаде молба, а анализират източниците на вероятни престъпления, въздействат върху тези източници и на базата на знанията за извършените вече престъпления започват отново процеса по идентифициране и въздействие на източниците. Концепцията стои най-близко до понятието за превенцията, но включва по-широк спектър от цели и задачи, насочени към осигуряване на обществения ред повече чрез недопускане, отколкото с разкриване на престъпления.

Проблемната насоченост е следващия логично свързан с решаването на проблеми компонент. Според философията на "Полицията в близост до обществото", за да бъде решен въпрос свързан с обществения ред и сигурност, полицията не трябва да чака този въпрос да се превърне в проблем от вида на престъпление или административно нарушение, а да вземе необходимите мерки за справяне с проблема във възможно най-ранна фаза. Така например концентрацията на определен вид престъпност в дадена географски район означава, че по-всяка вероятност има специфични причини, които генерират тази престъпност. "Традиционният" подход на полицейско действие диктува концентриране на силите върху въздействие на проблема чрез разкриване на всички нарушители. "Полицията в близост до обществото" не пренебрегва аспекта по разкриване на извършителите, но отделя внимание и на източника на проблема и намиране на стратегии за решаването му с цел минимизиране на вероятността от възникване на неблагоприятни случаи за в бъдеще.

Решаването на проблеми в духа на "Полицията в близост до обществото" се свързва с намирането на креативни подходи за преодоляването на възникнали проблемни ситуации. Особено място в този процес играе местната общност и обществото като цяло. В модела "Полицията в близост до обществото" обществеността има отредена активна роля за разлика от пасивната роля при традиционния начин на осъществяване на полицейската дейност. Разбира се, при традиционните полицейски методи също съществува не малка степен креативност и използване на потенциала на обществото – практиката на доброволните отряди от близкото минало са само един от примерите. Това което прави разликата съществена е, че при модела "Полицията в близост до обществото" взаимодействието в местната общност и обществото като цяло не е изключение, а е по-скоро правило на действие.

Именно в процеса на идентифициране на източниците на престъпността и намирането на подходи за проактивно решаване на проблемите е мястото на взаимодействието между местната общност и полицията. "Полицията в близост до обществото" се основава на предположението, че местната общност е ключът към два много важни механизма за реализиране на проактивното решаване на проблемите и оттам намаляване на престъпността:

- местната общност е източник на информация, която може да формулира алтернативни стратегии за решаване на проблемите, които се генерират в тази общност;
- местната общност е готова да сътрудничи на полицията за постигане на крайната цел на модела "Полицията в близост до обществото" – по-добро качество на живота чрез по-висока степен на обществен ред и сигурност.

Реализирането на тези две допускания стои в основата на модела "Полицията в близост до обществото" и определя успешността или неуспешността на промяната. Именно тук извършените оценки на проектите по програма "Полицията в близост до обществото" на Фондация "Отворено общество" дават отговори на въпроси за приложимостта на модела в България и подсказват варианти за адаптирането му в местната среда.